

Наталія Шевчук

к.е.н., доцент кафедри бізнес-економіки та підприємництва,
ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана»,
nataliia.shevchuk@kneu.ua

Вікторія Гмиря

к.е.н., доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу,
Черкаський державний бізнес-коледж,
viktoryagmirya@ukr.net

РОЗУМНА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК НОВИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ

REASONABLE SPECIALIZATION AS A NEW APPROACH TO FORMING A REGIONAL DEVELOPMENT STRATEGY

Анотація. Визначено теоретичні засади концепції розумної спеціалізації як основи формування інноваційного підходу до розробки стратегії розвитку регіону.

Abstract. Theoretical bases of the concept of reasonable specialization as bases of formation of the innovative approach to development of strategy of development of region are defined.

Питання розвитку та реалізації розумної спеціалізації стають все більш актуальними та обговорюваними як науковим, бізнес-товариством, так і на рівні державних та світових інституцій. Концепція розумної спеціалізації, що була запропонована у 2009 р. експертами групи ЄС «Знання для зростання», є реакцією на світову фінансово-економічну кризу і, одночасно, результатом роботи над розв'язанням проблеми ліквідації стратегічного розриву між рівнем інноваційного розвитку та продуктивністю праці у США та ЄС. У програмі інновацій ЄС одним із інструментів забезпечення розумного та стійкого зростання на регіональному рівні було визначено стратегію розумної спеціалізації (*RIS3, Regional Innovation Strategies of Smart Specialization*), зміст якої полягав у здійсненні обґрунтованого вибору та фінансування таких сфер діяльності, розвиток яких на основі взаємодії інновацій та підприємництва, створює стійкі конкурентні переваги для регіону [1].

Розробниками концепції розумної спеціалізації є Б. ван Арком та Б. Холл, П. Девід, Д. Форей. Напрацювання цих авторів стали основою розвитку нового концептуального підходу до створення стійких конкурентних переваг регіону. Дослідники фокусувалися на визначенні таких принципових характеристик розумної спеціалізації, які б суттєво відрізняли новий підхід від тих, які набули широкого використання в процесі реалізації стратегій інноваційного розвитку. Вже на початку свого становлення концепція розумної спеціалізації виключала апріорне визначення регіональної спеціалізації на основі пріоритетності промислових видів діяльності та промислового потенціалу. Також наголошувалося на неможливості встановлення пріоритетів спеціалізації на основі рекомендацій

консалтингових компаній. Основним критерієм визначення спеціалізації регіону науковці визначають так зване «підприємницьке відкриття», тобто віднайдення «точок регіонального потенціалу для ефективного використання технологій загального призначення з метою зміни виробничої функції конкретних перспективних секторів регіональної економіки» [2, с. 77].

Відповідно до висновків експертного товариства ОЕСР розумна спеціалізація є концептуальним базисом для інтеграції інноваційної, промислової та регіональної політики, які в органічній єдності забезпечують вплив на технологічну та економічну спеціалізацію регіонів, що в результаті створює передумови для їх розумного та стійкого зростання і забезпечення зайнятості населення в регіоні. Стратегічні орієнтації розумної спеціалізації визначаються як розвиток потенціалу регіонів з пріоритетом на певні сфери та технології, а також диверсифікація структури економіки регіону за рахунок розвитку нових напрямків та сфер діяльності [3-6]. Цільова діяльність в межах реалізації розумної спеціалізації забезпечується на основі взаємодії таких ключових стейкхолдерів як органи місцевої влади, громадянське суспільство, бізнес, наука та освіта.

Методологічні засади концепції розумної спеціалізації сформовані на перетині змістовних положень теорії торгової спеціалізації А. Сміта, розподілу праці, еволюційної та агломераційної економіки, неокласичної соціальної економіки, промислового розвитку, ін. Концепцію розумної спеціалізації характеризують як «регіоноцентричною» та такою, що орієнтована на активізацію та стимулювання державної та регіональної політики в області імпакт інвестування та інновацій [7-8]. Інноваційна спрямованість концепції розумної спеціалізації визначається її основними цілями, які сформульовані як стимулювання розвитку нових видів діяльності, що характеризуються високим рівнем інноваційної спроможності; розширення можливостей для розвитку регіональних економік та формування мережних утворень та кластерів в межах диверсифікованого регіонального простору [9].

Результати узагальнення змісту основних публікацій, у яких розкриваються теоретичні засади розвитку досліджуваної концепції дозволили виділити основні характеристики розумної спеціалізації [10]:

- накопичується критична маса достовірної інформації, на основі якої здійснюється ідентифікація можливостей та строгий обґрунтований вибір пріоритетів, на реалізації яких концентрується обмежена ресурсна база;
- забезпечується своєчасний перерозподіл державних ресурсів на користь більш життєздатних та актуальних проектів;
- інвестиційні рішення приймаються на користь тих виробничих активів, що доповнюються інноваційними ідеями та проектами;
- потенційною площадкою для реалізації перспективних інноваційних проектів може бути будь-який регіон або сектор економіки;
- забезпечення стійкості конкурентних переваг здійснюється на основі ефективної взаємодії науки та бізнесу, що передбачає адаптацію підприємницького потенціалу до актуальних потреб бізнесу;
- здійснюється розвиток кластерів та платформ для міжгалузевої співпраці з метою формування високотехнологічних бізнес-структур;

– актуалізується та розвивається державно-приватне партнерство, що забезпечує колаборативне лідерство;

– забезпечується перманентний пошук нових можливостей та напрямків розвитку;

– з'являється безліч можливостей для диверсифікації діяльності;

– здійснюється постійний моніторинг реалізації розумної спеціалізації та оцінка результатів за попередньо обґрунтованими критеріями.

Реалізація стратегії розумної спеціалізації забезпечує стратегічні зміни на регіональному рівні, що проявляються у таких процесах як формування бази знань, яка виступає джерелом розпізнавання, ідентифікації та оцінювання можливостей бізнес-середовища; активізація та прискорення процесів технологічної модернізації діючих галузей; диверсифікація діяльності та заповнення нових ринкових ніш за рахунок впровадження радикальних продуктових та технологічних інновацій.

Література

1. Europe 2020 flagship initiative Innovation Union. URL: https://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/innovation-unioncommunication-brochure_en.pdf.
2. Снігова О.Ю. Розкриття потенціалу смарт-спеціалізації для подолання регіональної структурної інертності в Україні. *Економіка України*. 2018. №8 (68). С. 75-87.
3. Foray D. Smart Specialisation – Opportunities and Challenges for Regional Innovation Policy. *European Planning Studies*. 2015. Vol. 24. № 8. P. 1428–1437.
4. Foray D. The Economic Fundamentals of Smart Specialization Strategies. // *Advances in the Theory and Practice of Smart Specialization* / Eds. S. Radošević, A. Curaj, R. Gheorghiu, I. Wade. Amsterdam: Academic Press. 2017. P. 37–50.
5. Landabaso M., Foray D. From smart specialisation to smart specialisation policy. *European Journal of Innovation Management*. 2014. Vol. 17. № 4. P. 492–507.
6. McCann P., Ortega-Argilés R. Smart specialisation in European regions: Issues of strategy, institutions and implementation. *European Journal of Innovation Management*. 2014. Vol. 17. № 4. P. 409–427.
7. Radošević S. Advancing Theory and Practice of Smart Specialization: Key Messages. *Advances in the Theory and Practice of Smart Specialization* / Eds. S. Radošević, A. Curaj, R. Gheorghiu, I. Wade. Amsterdam: Academic Press. 2017. P. 345–355.
8. Crespo J., Balland P.-A., Boschma R., Rigby D. Regional Diversification Opportunities and Smart Specialization Strategies. Brussels: European Commission. DWIH São Paulo (2018) Brazil — Research Funding. URL: <https://dwhi.com.br/en/brazil-research-funding>.
9. Foray D., Goenaga X. The Goals of Smart Specialisation. *JRC Scientific and Policy Reports – S3 Brief Series*. 2013. № 1.
10. Foray D. Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation. Joint Research Center. 2013. URL: http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/en/c/document_library/get_file?uuid=e50397e3-f2b1-4086-8608-7b86e69e8553